

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В РАМКАХ ПЕРЕХОДУ НА ОСВІТНІ СТАНДАРТИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

С.А. Ігнатенко, В.О. Зубков

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Ця стаття присвячена проблемам перебудови системи вищої освіти з урахуванням вимог сучасного суспільства до майбутніх фахівців.

У ході сучасної освітньої реформи фундаментальна перебудова всієї системи української освіти має на увазі перехід до системної підготовки фахівців нової формації. Для найбільшої ефективності цей перехід повинен активно втягувати студентів у процес їх професійного становлення й бути націленим на розвиток творчої активності особистості.

У зв'язку із цим професійна підготовка у вищій школі потребує нової орієнтації педагогічного процесу, пов'язаного з використанням нових педагогічних підходів, освітніх технологій і змісту професійної підготовки сучасного фахівця, здатного самостійно вирішувати складні інженерно-конструкторські й науково-технічні завдання у виробничому процесі.

У сформованій ситуації одним із основних завдань сучасної вищої школи є підготовка компетентного, конкурентоспроможного, гнучкого фахівця, здатного до швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу, продуктивної професійної діяльності, фахівця, який володіє вміннями використовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань. На жаль, на практиці далеко не завжди фахівці з вищою освітою здатні реалізувати професійні завдання, тому що традиційна підготовка фахівців, орієнтована на формування знань, умінь і навичок у предметній області, усе більше відстає від сучасних вимог.

Основу освіти сьогодні повинні складати не тільки навчальні дисципліни, а також способи мислення й діяльності. Необхідно не тільки випустити фахівця, що одержав підготовку високого рівня, але й включити його вже на стадії навчання в розробку нових технологій, адаптувати до умов конкретного виробничого середовища, зробити його здатним до прийняття нових рішень.

Сучасна ситуація спонукує освітні установи активно шукати способи вдосконалення освітнього процесу. Дана проблема позначилася в результаті аналізу тенденцій розвитку освіти протягом останніх десятиліть.

Були виявлені два основні напрямки вдосконалення освітнього процесу в сучасному вищому навчальному закладі, що обумовили два підходи до його організації.

Перший підхід – інформаційний. Він сполучає в собі тенденції інформатизації, масовості, фундаментальності, безперервності освіти. Його реалізація в освітньому процесі підводить до активного використання елементів дистанційної освіти в практиці вищої школи, до перегляду змісту й

технологій навчання. Метою даного підходу є формування здатності студентів до ефективного використання існуючого величезного масиву інформаційних ресурсів, який постійно поповнюється.

Другий підхід – персоніфікований. Він орієнтований на особистісне знання, унікальне, властиве певній людині й тому особливо коштовне. Цей підхід сполучає в собі тенденції гуманізації освіти і орієнтації на розвиток особистості і якість життя.

Важливим моментом у реалізації цих підходів є створення умов для процесів перетворення: інформація – знання – інформація. Цьому сприяє застосування активних педагогічних технологій у рамках контекстного навчання, що створює можливість моделювання комунікації й діяльності в професійному середовищі, у якому спілкування є одним з найважливіших засобів навчання.

Виділені підходи узгодяться з висновками, позначеними в «Кронбергській Декларації про майбутнє процесів придбання й передачі знань» (Німеччина, 2007 р.), а системна інтеграція їх створює основу для побудови нової інформаційно-персоніфікованої концепції освітнього процесу у вузі.

Слід зазначити, що на сьогодні реформування освіти ще здійснюється на тій основі, контури якої були закладені ще наприкінці XIX - початку XX століття.

Багато дослідників вважають доцільною можливість вирішення проблеми вдосконалення освітнього процесу у вищих навчальних закладах через актуалізацію самостійної роботи студентів, яку розглядають як «...головний резерв підвищення ефективності підготовки фахівців» [5].

У цьому зв'язку особливу значимість у практиці сучасного вищої освіти здобувають форми й методи роботи, які стимулюють самостійність і творчість студентів. Самостійна робота студентів розглядається як діяльність по засвоєнню знань і вмінь, яка протікає без безпосереднього керівництва викладача, хоча й направляється їм [4].

В сучасних умовах освітній заклад повинний забезпечувати не тільки систему загальноосвітніх і спеціальних знань, умінь і навичок студентів, але також формувати й розвивати в них потреби самостійно здобувати знання [2, с.63]. Тому, підготовка майбутнього фахівця найбільш ефективно буде відбуватися в процесі організації самостійної пізнавальної діяльності студента, спрямованої на постановку і вирішення їм самим конкретних навчальних завдань (пізнавальних, дослідницьких, проектних і т.ін.). Ефект від самостійної роботи можна одержати тільки тоді, коли вона організує й реалізується в освітньому процесі в якості цілісної системи, що охоплює всі етапи навчання студентів у вищому навчальному закладі.

Самостійна робота припускає максимальну активність студентів у різних аспектах: організації розумової праці, пошуку необхідної інформації, участі в науково-дослідницькій роботі, у конференціях, конкурсах, олімпіадах. Психологічні передумови розвитку самостійної роботи студентів полягають у їхніх успіхах у навчанні, позитивному до неї відношенні,

розумінні того, що при правильно організованій самостійній роботі здобуваються навички й досвід творчої діяльності.

Слід зазначити, що найбільш прогресивними, але фактично не використовуваними в освітньому процесі вищого навчального закладу, є евристичний і проєктивний підходи до організації навчальної діяльності студентів, тому що саме евристичний процес із елементами проєктування є джерелом нових способів і дій, а творчий процес виконує головну роль, акумулює, удосконалює й використовує евристичні інновації: стратегії, методи й прийоми, тобто евристика й проєктування ініціюють прояв творчості в процесі пізнання.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури по проблемі використання проєктивного підходу в навчанні показав, що, в основному, проєктування як вид особливої діяльності застосовується в навчальному процесі через метод проєктів, а також у вигляді окремих елементів, використовуваних студентами при виконанні навчальної діяльності.

Термін «проєкт» походить від латинського слова «projectus», що означає «кинутий уперед». Під проєктом розуміють «технічні документи – макети створюваних будинків, споруджень, машин, приладів; попередній текст якого-небудь документа; план, задум. Проєктувати – значить становити проєкт, припускати зробити що-небудь у майбутньому, намічати план, відобразити предмет на площині» [3, с.492].

Стосовно до навчально-пізнавальної діяльності студентів, проєктування або проєктивну діяльність ми визначаємо як особливий, специфічний вид продуктивної діяльності, пов'язаний із прогнозуванням, плануванням і моделюванням, спрямований на створення яких-небудь навчальних проєктів, а також використовуваний для розв'язку різних навчальних завдань і проблем на теоретичному й емпіричному рівнях.

У навчальному процесі метод проєктів є технологією навчання, коли студенти здобувають знання, уміння, навички, досвід у процесі планування й виконання практичних завдань, що поступово ускладнюються. Цей метод орієнтований на використання різних освітніх ресурсів, і має на увазі як самостійну роботу з науково-дослідною й навчальною літературою на паперових носіях, так і використання електронних інформаційних ресурсів.

У якості основних вимог до використання методу проєктів виступають: наявність значимої проблеми, що вимагає інтегрованого знання й дослідницького пошуку вирішення; теоретична, практична й пізнавальна значимість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів; структурування змістовної частини проєкту (із вказівкою поетапних результатів); використання дослідницьких методів (визначення проблеми, завдань дослідження, що впливають із неї, висунення гіпотез для їхнього вирішення, обговорення методів дослідження, оформлення результатів, аналіз отриманих даних, висновки) [1].

При організації проєктивної діяльності треба виходити з того, що проєкт є невеликою творчою роботою, поетапно – від ідеї до її втілення, яка володіє об'єктивною або суб'єктивною новизною; у процесі роботи над

проектом студент досягає реальні процеси, проживає конкретні ситуації, долучається до проникнення вглиб явищ, конструюванню нових процесів, об'єктів і т.д. Проекти можуть бути як індивідуальними, так і виконаними в групах. Робота в різноманітні по складу й профілю групах дозволяє студентам на практиці пізнати «мистецтво спілкування», а воно, як показує практика, нелегко.

Основними етапами проєктивної діяльності є: організаційно-підготовчий, технологічний і заключний, на якому відбувається вистава результатів і контроль діяльності студентів.

Навчальна діяльність студентів може протікати успішно тільки в умовах керування цим процесом з боку викладача й самих студентів. Це припущення ґрунтується на розумінні організації навчальної діяльності як керованого процесу й підтверджується багатьма теоретичними висновками. Роль викладача в ході виконання проєктів полягає в правильному орієнтуванні й консультуванні студентів у процесі цілепокладання, у формуванні освітньої спрямованості, прагнення їх до саморозвитку й самовдосконалення, виробленню навичок самоорганізації освітньої діяльності.

Обов'язковою умовою є створення позитивного психологічного мікроклімату під час педагогічного процесу, стимулювання впевненості студентів у власних силах, самостійності й наполегливості в вирішенні поставлених завдань.

Для ефективної підготовки висококваліфікованих фахівців їм необхідні впевнене володіння прикладними програмними засобами, яке здобувається й закріплюється протягом усього періоду навчання, уміння роботи з інформацією, включаючи її пошук, відбір і структурування.

Надзвичайно важливо, щоб студенти, опановуючи знаннями й способами їх добування, усвідомлювали, що самостійна робота покликана завершити процес формування сучасного інформаційно-компетентного фахівця, тому що ніякі знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися справжнім надбанням особистості.

Таким чином, робота з виконання проєкту сприяє активізації самоосвіти й самовиховання. Прогресивна роль проєктної діяльності обумовлюється тим, що в процесі активізації творчої спрямованості у майбутніх фахівців значно розширюється сфера інформаційного сприйняття й уявлення, формуються й удосконалюються певні пізнавальні здатності, гармонуються процеси розумової діяльності й виробляються вміння самостійного придбання й застосування знань на практиці.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Ксенцова, Г.Ю. Перспективные технологии. – М.; 2000. – 224 с.
2. Лемешко, Н.Н., Сергиенко, Л.Ю. Самостоятельная работа учащихся. – В кн.: Методические рекомендации по математике. – Вып. 10. – М.: Высшая школа, 1988. – с.63.
3. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20000 слов. – М.: Рус. яз., 1992. – 740 с.

4. Третьякова, Г.Ф. Исследовательская работа студентов как средство формирования готовности к профессиональной деятельности. / Сб. трудов. Психолого-педагогические проблемы подготовки специалиста. - Ярославск, Ярославский государственный университет, 1993 – 127 с.
5. Юшко Г.Н. Научно-дидактические основы организации самостоятельной работы студентов в условиях рейтинговой системы обучения: дисс. ... канд. пед. наук / Г.Н. Юшко. – Ростов-н/Д, 2000.- 164 с.